

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

09.12.2022 №948-36

на № 415/0/26-22 від 17.11.2022

**Секретарю Пленуму
Верховного Суду
Луспенику Д.Д.**

Шановний Дмитре Дмитровичу !

У відповідь на Ваш лист № 415/0/26-22 від 17 листопада 2022 року надсилаю обґрунтований науковий висновок щодо наступних питань:

1. Чи поширюється дія Закону N 1304-VII редакції, яка була чинною станом на листопад 2019 року, на правовідносини за участю іноземців;
2. Якщо положення Закону N 1304-VII поширюються лише на громадян України, то чи цей Закон є винятком, передбаченим Конституцією України.

Додаток: науковий висновок – 8 сторінок.

**Д.ю.н., професор, член
Науково-консультативної ради
Верховного Суду**

Євген ХАРИТОНОВ

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

Питання 1. Чи поширюється дія Закону N 1304-VII редакції, яка була чинною станом на листопад 2019 року, на правовідносини за участю іноземців ?

Профільним на це питання є Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» (далі-Закон).

Згідно Закону - 1. Протягом дії цього Закону:

1) не може бути примусово стягнуте (відчужене без згоди власника) нерухоме житлове майно, яке вважається предметом застави згідно із статтею 4 Закону України "Про заставу" та/або предметом іпотеки згідно із статтею 5 Закону України "Про іпотеку", якщо таке майно виступає як забезпечення зобов'язань громадянина України (позичальника або майнового поручителя) за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами - резидентами України в іноземній валюті, та за умови, що:

таке нерухоме житлове майно використовується як місце постійного проживання позичальника/майнового поручителя або є об'єктом незавершеного будівництва нерухомого житлового майна, яке перебуває в іпотеці, за умови, що у позичальника або майнового поручителя у власності не знаходиться інше нерухоме житлове майно;

загальна площа такого нерухомого житлового майна (об'єкта незавершеного будівництва нерухомого житлового майна) не перевищує 140 кв. метрів для квартири та 250 кв. метрів для житлового будинку;

2) не може бути примусово стягнуте (відчужене без згоди власника) інше майно (майнові права), яке відповідно до законодавства або кредитного договору підлягає стягненню з позичальника, зазначеного у підпункті 1 цього пункту, при недостатності коштів, одержаних стягувачем від реалізації (переоцінки) предмета застави (іпотеки);

3) кредитна установа не може уступити (продати, передати) заборгованість або борг, визначений у підпункті 1 цього пункту, на користь (у власність) іншої особи.

2. Протягом двох тижнів з дня набрання чинності цим Законом:

1) Кабінет Міністрів України за погодженням з Національним банком України подає на розгляд Верховної Ради України проект закону, який врегульовує питання, зазначені у пункті 3 цього Закону;

2) Національний банк України приводить свої нормативні акти у відповідність із нормами цього Закону та здійснює належні заходи як кредитор останньої інстанції для підтримки адекватного рівня платоспроможності банків, які підпадають під дію цього Закону як кредитори.

3. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування та втрачає чинність з дня набрання чинності законом, який врегульовує питання особливостей погашення основної суми заборгованості, вираженої в іноземній валюті, порядок погашення (урахування) курсової різниці, що виникає у бухгалтерському та/або податковому обліку кредиторів та позичальників, а також порядок списання пені та штрафів, які нараховуються (були нараховані) на таку основну суму заборгованості.

4. Протягом дії цього Закону інші закони України з питань майнового забезпечення кредитів діють з урахуванням його норм.

5. Цей Закон не поширюється на територію України, визнану тимчасово окупованою відповідно до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

6. Дія цього Закону не поширюється на осіб, які є суб'єктами Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

7. Дія підпункту 3 пункту 1 цього Закону не поширюється на банки, віднесені до категорії неплатоспроможних та щодо яких здійснюються

процедури виведення з ринку відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", у частині уступки (продажу, передачі) заборгованості або боргу на користь (у власність) іншої особи.

З урахування даних положень, слід звернути увагу на:

Протягом дії цього Закону:

1) не може бути примусово стягнуте (відчужене без згоди власника) нерухоме житлове майно, яке вважається предметом застави згідно із статтею 4 Закону України "Про заставу" та/або предметом іпотеки згідно із статтею 5 Закону України "Про іпотеку", якщо таке майно виступає як забезпечення зобов'язань громадянина України (позичальника або майнового поручителя) за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами - резидентами України в іноземній валюті, та за умови, що:

таке нерухоме житлове майно використовується як місце постійного проживання позичальника/майнового поручителя або є об'єктом незавершеного будівництва нерухомого житлового майна, яке перебуває в іпотеці, за умови, що у позичальника або майнового поручителя у власності не знаходиться інше нерухоме житлове майно.

Дане положення є виключним та не допускає альтернативних варіантів у суб'єктній складовій правовідносин, тобто поширюється виключно на громадян України. Більше того сам нормативно-правовий акт у формі закону має назву: «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», що також звертає увагу на коло застосування цього Закону.

Таким чином, з урахуванням Закону, а саме статті (частини) 1 зазначеного НПА, суд першої інстанції (Обухівський районний суд Київської області) прийняв обґрунтоване рішення, погоджуючись з одним із представників позивача, оскільки Закон поширюється на громадян України

виключно, а отже посилення представника позивача про заборону реалізування майна є безпідставними.

Київський апеляційний суд погодився у цій частині з Обухівським районним судом Київської області в частині неможливості застосування обраного Закону при застосуванні в даних правовідносин.

В касаційній скарзі представник фактично не наводить правові підстави можливості застосування Закону для громадянина Литви.

Тому, з огляду на назву Закону та його положення, можна дійти до висновку, що суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, а отже даний Закон поширюється виключно на громадян України.

Питання 2. Якщо положення Закону N 1304-VII поширюються лише на громадян України, то чи цей Закон є винятком, передбаченим Конституцією України ?

Відповідно до статті 1 Конституції України - Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Відповідно до статті 4 Конституції України - В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Відповідно до статті 8 Конституції України - В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Відповідно до статті 21 Конституції України - Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Відповідно до статті 22 Конституції України - Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Відповідно до статті 24 Конституції України - Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Відповідно до статті 26 Конституції України - Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» - 1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначається Конституцією України, цим та іншими законами України, а також міжнародними договорами України.

У разі якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені цим Законом, застосовуються правила, передбачені таким міжнародним договором України.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» - Засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства:

1. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

2. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

3. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

Правовий статус індивіда є однією з найважливіших політико-юридичних категорій, що нерозривно пов'язана із соціальною структурою суспільства, рівнем демократії, станом законності.

Згідно зі ст.1 Закону України «Про громадянство України», громадянин України – особа, яка набула громадянство України в порядку,

передбаченому законами України та міжнародними договорами України. У свою чергу, громадянство України – правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках.

В Україні діє налагоджена система механізмів забезпечення принципу рівності прав і свобод іноземців та осіб без громадянства. Дотримання зазначеного конституційного принципу відбувається, зокрема, на підставі положень Конституції України, законів України, а також положень міжнародних положень.

Відповідно до статті 8 Конституції України - В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Тому, враховуючи положення статей 1,4,8,21,22,24,26, статей 2 та 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», статті 1 Закону України «Про громадянство України» можна вважати приписи Закону «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» такими, що відповідають статті 26 Основного Закону, а отже є винятком.

Щодо можливої участі КСУ у даному питанні:

Україна є демократична, правова держава (стаття 1 Конституції України); в Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; норми Конституції України є нормами прямої дії

(стаття 8 Основного Закону України); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України).

Конституцією України визначено, що Конституційний Суд України є незалежним, самостійним органом з виключними конституційними повноваженнями. Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції посідає особливе місце в системі органів державної влади, виконуючи специфічну функцію - здійснення конституційного контролю з метою забезпечення верховенства Конституції України.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України; діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків (стаття 147 Конституції України).

Висновок підготовлений д.ю.н., професором Харитоновим Є.О. за участі к.ю.н., доцента, доцента кафедри цивільного права Берназ-Лукавецької О.М.

Д.ю.н., професор, член

Науково-консультативної ради

Верховного Суду

Євген ХАРИТОНОВ